

POÉZIA

Literatúra pred rokom 1918 sa označuje ako **predprevratová** a po roku 1918 ako **poprevratová**. Básnici vyjadrujú úľavu na koncom vojny, radosť zo vzniku Československa, vyrovnávajú sa aj s vojnovými zážitkami. Staršia generácia nadväzuje na hviezdoslavovsko-kraskovskú tradíciu. Mladí autori si hľadajú svoju tvorivú cestu a postupy. Kladú dôraz na súčasnosť, nepokračujú v národnoobrodeneckej línii. Novomeského zbierkou Otvorené okná sa prihlásili k vývoju v Európe, snažia sa preniknúť do Európy. Úspech dosiahli nadrealisti, katolícka moderna a davisti. Básnici venujú pozornosť aj prekladom z iných literatúr. Slovenská medzivojnová poézia je pestrá, tematicky rôznorodá a myšlienково bohatá.

1. Prechodná generácia - Martin Rázus, Štefan Krčméry

Martin Rázus

Z tichých a búrných chvíľ – zbierka básní na témy: spomienky na detstvo, pobyt v cudzine a príroda. Príroda symbolizuje „tiché chvíle“. „Búrnymi chvíľami“ myslí Rázus neutešený stav národa, žiaľ, krivdy, pochybnosti o sebe a svojich schopnostiach.

To je vojna; Hoj, zem drahá – zbierka básní s vojnovými námetmi, ktoré spracúva pomocou balád, biblického podobenstva.

Maroško, Maroško študuje – autobiografické romány o detstve, strastiach i radoostiach, o formovaní dieťaťa na dospelého.

2. Katolícka moderna

- Vznikla v 30-tych rokoch minulého storočia.
- Spoločným **znakom tvorby bol náboženský obsah** založený na kresťanskom humanizme.
- Na ich tvorbu vplýval **symbolizmus** a z avantgardných smerov najmä **poetizmus** a **surrealizmus**.
- V básnickej tvorbe prevládali najmä **tri témy – náboženstvo, národ a rodný kraj**.
- Využívali symboly z Biblie a z gréckej mytológie, ako aj motívy kresťansko-kultúrneho odkazu Veľkej Moravy. **Charakteristickým motívom** bol napr. motív cesty, motív svetla, motív ženy...
- Člení sa na **časovú** (prevládajú témy ako rôzne výročia, sviatky, smrť, vojnové a politické udalosti) a **nadčasovú** (rieši otázky bytia a zmyslu života).
- Po nástupe komunizmu prestali publikovať alebo emigrovali do zahraničia. Usadili sa hlavne v Ríme, USA a Kanade. Aj v zahraničí vyvíjali bohatú básnickú, vydavateľskú a kultúrnu činnosť, podporovanú Slovenským ústavom sv. Cyrila a Metoda, ktorý vznikol v roku 1963 v Ríme. Na Slovensku sa títo autori dostali na čiernu listinu (tzv. exilová literatúra).
- Predstavitelia: **Rudolf Dilong, Pavol Gašparovič Hlbina, Karol Strmeň, Janko Silan, Gorazd Zvonický, Pavol Ušák-Oliva, Mikuláš Šprinc...**

RUDOLF DILONG

- Vedúca osobnosť katolíckej moderny. V roku 1933 zostavil **Antológiu mladej slovenskej poézie**, ktorá sa považuje za prvé programové vystúpenie katolíckej moderny.
- Zbierky **Hviezdy a smútok**, **Helenanosí ľaliu**, **Mladý svadobník**:
 - Dilong v nich uplatnil metódy poetizmu a surrealizmu.
 - Využíva voľný verš.
 - Dôraz kladie na hudobnosť verša.
 - Venuje sa svetským aj náboženským témam.
- Zbierka **Ja, svätý František** sa vyznačuje hlbokou náboženskou inšpiráciou.

JANKO SILAN

- Vlastným menom Ján Ďurka.
- Jeho básne majú jednoduchú piesňovú formu. Sú vyjadrením jeho kresťanského svetonázoru a hlbkej viery v Boha. Podáva panteistický pohľad na svet – stotožňuje Boha s prírodou. Boha vidí vo všetkom, ale prepracúva sa k nemu zložito a ťažko, cez svoje zážitky a problémy.
- V zbierkach **Kuvici**, **Rebrík do neba**, **Slávme to spoločne** sa zamýšľa nad osudom človeka, nad zmyslom ľudskej existencie, hľadá zmysel kňazského povolania.
- V zbierke **Piesne z Javoriny** sa vyrovnáva s hrôzami druhej svetovej vojny. Istotu sa snaží nájsť vo svojej viere, vo vzťahu k rodnej zemi, krásach prírody a v spomienkach na detstvo.

PAVOL GAŠPAROVIČ HLBINA

- Debutoval zbierkou **Začarovaný kruh**, v ktorej prevládajú náboženské motívy.
- V zbierke **Cesta do raja** sa popri náboženských motívoch objavujú aj motívy lásky. V centre pozornosti však zostáva Boh.
- V zbierkach **Harmonika** a **Dúha** sa prejavil vplyv poetizmu a symbolizmu. Básne sa vyznačujú hravosťou, dôrazom na efektné rýmy.

3. Skupina DAV

- inak označovaná aj ako *proletárska poézia* (*ľavicová avantgarda*)
- **skupinu a časopis DAV** založili v roku **1924** mladí ľavicovo orientovaní spisovatelia a umelci
- v názve DAV sa skrývajú začiatkové písmená krstných mien zakladajúcich členov skupiny – **DANIELA OKÁLIHO**, **ANDREJA SIRÁCKEHO**, **VLADIMÍRA CLEMENTISA**
- svoj postoj k skutočnosti sa snažili vyjadriť novými výrazovými prostriedkami
- nadviazali najmä na *európskej avantgardné* smery, najmä na **futurizmus**, **expresionizmus**, **konštruktivizmus**...

Predstavitelia: Ján Rob Poničan, Ladislav Novomeský, Daniel Okáli, Peter Jilemnický, Fraňo Král'....

LADISLAV NOVOMESKÝ

- Najvýznamnejší predstaviteľ ľavicovej avantgardy.
- Jeho zbierky z medzivojnového obdobia odrážajú vplyv najmä **poetizmu** (básnici zdôrazňovali sen, fantáziu, predstavivosť, zmyslové vnemy, kládli však veľký dôraz na lyrický prístup k skutočnosti. Snažili sa nachádzať krásu i vo všednom živote., svet vnímali ako hru farieb, svetiel, zvukov, vôní a pohybu).
- Vytvoril osobitý, kultivovaný typ poézie, vyjadroval sa obraznou rečou poézie. Jeho básne sa vyznačujú lyričnosťou, pôsobivými personifikáciami, metaforami, asociáciami, slovnými hrami – **kalambúrm**i. Dôraz kládol na **eufonickosť** – *ľubozvučnosť, melódickosť a rytmickosť literárneho textu. Zakladá sa na opakovaní hlások, prípadne slabík alebo skupiny hlások, na zámernom výbere a rozložení samohlások a spoluhlások.*

Príklady: a, Z cudziny tulák kročil som na ňu
b, Duní Dunaj a luna za lunou sa valí
c, slávme slávnosť slávy Slávův slávných

Tvorba:

- 1) **Nedeľa** – názov zbierky nie je náhodný. Podľa poetistov poézia a krásno mali byť sviatkom v živote človeka. V zbierke sú básne subjektívne, vyjadrujúce životné pocity mladého básnika, i básne so sociálnou tematikou. Autor v tejto zbierke predstavil svet kaviarničiek tanečníc, atmosféru veľkomesta.
- 2) **Romboid** – podľa zbierky bol v roku 1966 nazvaný nový literárny časopis Romboid. V zbierke konfrontuje krásne detské sny so zložitým svetom dospelých, v ktorom je všetko skrivené, tak ako sú krivé i tvary romboidu. Všíma si i smutné a tragické stránky života.
- 3) **Otvorené okná** – zbierka obsahuje básne subjektívne i spoločenské, napr. sociálne problémy, chudoba, vystaňovalstvo. Základným motívom je konfrontácia domoviny a sveta. Názov zbierky je symbolický. Otváranie okien do Európy sa po 1. sv. vojne stalo heslom mladej generácie autorov.
- 4) **Svätý za dedinou** – reagoval na hrozbu nastupujúceho fašizmu. Vyslovuje vieru v človeka, v silu ľudskosti, ktorá napokon zvíťazí nad vojnou.
- 5) **Pašovanou ceruzkou** – obsahuje básne protifašistického odporu.
- 6) **Vila Tereza, Do mesta 30 minút, Stamodtiaľ a iné** – **poémy**, ktoré vydal v 60-tych rokoch.

rozsiahla básnická skladba lyrickoepickej povahy,
lyrickosť prevažuje nad epickými prvkami

4. Nadrealizmus

- Formoval sa v 2. polovici 30. rokov 20. storočia.
- Inšpirovali sa európskymi avantgardnými smermi, najmä surrealizmom.

- Surrealizmus bol prvým avantgardným smerom v slovenskej literatúre. Príslušníci prijali koncom 30-tych rokov pomenovanie **nadrealisti**, aby takto vyjadrili národné špecifiká hnutia.
- Prvým spoločným vystúpením slovenských nadrealistov bol zborník **Áno a Nie** z roku **1938** (podľa neho sa táto skupina označuje aj ako **A 38 = Avantgarda 38**).
- V zborníku vyslovili svoj filozofický, spoločenský a umelecký program, **súhlas s pokrokom (Áno) a nesúhlas s fašizmom (Nie)**. Počas vojny vydali ešte ďalšie tri zborníky – **Sen a skutočnosť, Vo dne a v noci, Pozdrav**.
- Vzniká tzv. laboratórna poézia – pokusná, skúšobná.
- Znak tvorby: básne nečlenili na strofy, nepoužívali interpunkciu, dôležité miesto mali asociácie, fantázia, sny a podvedomie. Vyjadrovali sa pomocou metafor, využívali najmä genitívnu metaforu (vzniká spojením dvoch podstatných mien, napr. breh noci, čierny kašeľ komína, horiaci pot skál...).
- Predstavitelia: **Rudolf Fabry, Vladimír Reisel, Ján Rak, Pavel Bunčák, Július Lenko, Štefan Žáry..**

RUDOLF FABRY

- Patrí medzi zakladateľov nadrealizmu. Do literatúry vstúpil zbierkou **Uťaté ruky**. V zbierke **Vodné hodiny** **hodiny piesočné** reaguje na spoločenské udalosti – rozbitie Československa, fašizmus, neslobodu.
- Nadrealistické obdobie sa uzatvorilo básnickou skladbou **Ja je niekto iný**, ktorá vznikla počas vojny a bola reakciou na vojnové hrôzy. Skladá sa z dvoch častí – **Prvé stretnutie s Féneom** a **Druhé stretnutie s Féneom**. Féneo je vybájaná postava, ktorá vystupuje raz v úlohe diabla, raz v úlohe autorovho dvojníka. Názov zbierky aj dvojznačnosť Fénea naznačujú schizofréniu doby a rozpoltenosť ľudí.

VLADIMÍR REISEL

- Za jeden z vrcholov nadrealizmu sa považuje jeho básnická skladba **Neskutočné mesto**. Je to romanticky ladená poéma, v ktorej dominuje žena a láska. Základom sú spomienky na Prahu, mesto jeho študentskej mladosti. Opakujú sa tu motívy noci, smútku a nostalgie, ktorými autor naznačil svoj nesúhlas s dobou vojny.

ŠTEFAN ŽÁRY

- Využíva experimentovanie, nápadité básnické obrazy.
- Jeho poézia sa nevyhýba tragike.
- Štylizuje sa do údelu prekliatych básnikov.
- Diela: **Zvieratník, Pavúk pútnik, Stigmatizovaný vek** – zbierky básní.

Ján Smrek – predstaviteľ vitalizmu (info o autorovi máte už v zošite, prikladám len rozbor básnickej zbierky)

BÁSNIK A ŽENA (1934)

Básnická skladba zaznamenávajúca určitý posun od zážitkovosti k reflexívnosti v tvorbe autora K úvahám vyprovokovala básnika opäť žena, avšak tento raz ide o tému lásky ako trvalej hodnoty v živote človeka, o filozofiu lásky.

Kompozícia

Skladbu autor komponoval ako rozhovor medzi básnikom a neznámou kráskou, s ktorou sa náhodne zblíži a vedie dialóg, o vzťahu muža a ženy, o ženskej inšpirácii, o básnickej tvorbe, životnej skúsenosti, atď. Dielo je delené na päť kapitol:

- V zasneženom parku
- Pokračovanie jarné
- Letná noc na vode
- Padajú listy
- Po desiatich rokoch

Forma a výrazové prostriedky

- dialóg je živý, vtipný, zo strany ženy koketný a zo strany básnika zvädzajúci
- repliky ženy uvádza autor úvodzovkami, repliky muža bez nich, pretože celá skladba je výpoveďou básnika
- básnická skladba je písaná ako dramatický text.

Témy

1. ženská krása, žena - ako básnická inšpirácia, či stelesnená krása
2. opisy prírody
3. erotická téma

POSTAVY: básnik - je to autor, žena - stretol sa s ňou v parku a zamilovali sa do seba

CHARAKTERISTIKA DIELA:

Dielo sa skladá z 5 častí: V zasneženom parku, Pokračovanie jarné, Letná noc na vode, Padajú listy, Po desiatich rokoch. Predstavujú štyri ročné obdobia jar, leto, jeseň a zimu, ale aj etapy v živote zamilovaného človeka.

K úvahám vyprovokovala básnika opäť žena, avšak tento raz ide o tému lásky ako trvalej hodnoty v živote človeka, o filozofiu lásky. Podľa spomienok autora báseň vznikla už v januári roku 1923, keď sa vracal bratislavským korzom od Reduty, okolo hotela Karlton popod Michalskú bránu na Palisády, kde býval. Pred ním išla krásna žena, ktorá ho zaujala postavou, chôdzou. Neoslovil ju, ale šiel za ňou a v hlave vznikol dialóg medzi ňou a ním.

Ženy sú autorovou múzou, inšpiráciou a je to hlavne ich láska, ktorá ho vedie napísať báseň a pomáha mu získať určitú chuť do života. Ženy stotožňuje s láskou a považuje ich za cieľ, či už v živote, alebo vo svojej tvorbe.

DEJ:

V prvej časti V ZASNEŽENOM PARKU básnik nepíše o všedných každodenných veciach píše o niečom jedinečnom či už o ženách, alebo udalostiach, ktoré ho nadchnú. Aj preto sa v zasnežený deň vybral do parku, aby našiel: „lásku, čo k veľdielu inšpiruje“. Básnik sa prechádza po parku v snahe nájsť inšpiráciu a stretáva ženu, ktorá ho na prvý pohľad očarila. Vidí v nej svoju múzu plnú lásky, nehy a ľudského tepla. Ona v ňom spoznáva básnika a rozprávajú sa nielen o jeho básňach, ale aj inšpiráciách, ženách.

POKRAČOVANIE JARNÉ: Smrek tu zobrazuje tú najkrajšiu časť lásky- zaľúbenie na začiatku každého vzťahu, je to úprimné pobláznenie, ktorému chýba rozumné uvažovanie. Vzrušenie striedajú bozky a vyznania lásky. Básnik prirovnáva mladost' k poháru, ktorý je naplnený láskou a milenci sú tými, ktorí tento pohár vyprázdnia až do dna a svojou láskou

ho znova naplnia. Práve jar je tým , keď všetko rozkvitá, rovnako aj láska básnika a jeho ženy.

LETNÁ NOC NA VODE, zaľúbenci sa plavia na loďke- pripomína nám to romantickú plavbu na gondole niekde v Benátkach. Prichádza vyvrcholenie ich lásky, nevidia nič okolo seba. Jeden pre druhého v tej chvíli žijú a dokázali by aj zomrieť. Ona si na ňom váži a cení jeho optimizmus, názory bez pretvácky. Básnik jej ukázal život v plnej kráse a ona je preňho tou ženou, o ktorej píše, pre ktorú žije a ktorá mu naplňa život. Ich láska vyvrcholila vzájomným splynutím, keď sa milovali na brehu rieky

PADAJÚ LISTY- jeseň je obdobím depresii a smútku po slnečnom lete. Rovnako je to aj s láskou. Básnik si nechce pripustiť melancholické pocity. Lásku prirovnáva k naplnenej čaši alebo vinobraníu, teda k niečomu dospelému, zrelému, vážnemu. Žena má však slzy v očiach a lúči sa. On nič nechápe a ani chápať nechce, ale vie, že nemá právo ju držať. Dôvodom odchodu je pravdepodobne manžel, ale aj zmena v chápaní lásky. O ich láske hovorí ako o sne, ilúzii, klame a ten sen akoby ju úplne pohltil a teraz sa snaží prebudiť do skutočnosti. Jej odchod môže znamenať určitú záchranu básnika v jeho písaní. Chce aby ich láska alebo spomienka na to akí boli šťastní nikdy nezovšednela, lebo ju považuje za niečo výnimočné a nezabudnuteľné. A takto zostane navždy v jeho veršoch. Spočiatku cíti básnik obrovský žiaľ a prázdno v živote. Keď sa lúčia jeho slová sú plné vďaky za lásku, ktorú mu dala.

PO DESIATICH ROKOCH: Básnik žije poéziou čaká čo mu osud prinesie, ten mu priniesol stretnutie s milovanou ženou. Uplynulo 10 rokov, ona celý čas čítala jeho básne a teraz pri stretnutí s ním nevie či má veriť jeho veršom, alebo slovám. Hovoria o rozpore v živote básnikov aj keď v tvorbe to nevidno aj on prežíva strasti a utrpenia. Nepíše o tom čoho má dostatok, ale naopak o tom čo mu chýba o láske, šťastí, lebo jeho verše majú prinášať radosť a nie smútok, žiaľ, lebo tých je na svete veľa. Odchod ženy bol pre neho aj prínosom jeho láska nezovšednela, hoci pociťoval smútok necítil sa nešťastný bez milovanej ženy - šťastím bola a je pre neho poézia - tá ho nemôže opustiť.

Pri tejto žene si uvedomil čo znamená milovať a čo je to láska, vie, že je dôležité aj po zlých

skúsenostiach alebo problémoch postaviť sa k nim čelom a ísť ďalej. Bolo by chybou skončiť s písaním alebo utápať sa v smútku. Aj keď sa zaľúbenci rozchádzajú a dajú si posledný bozk posledná veta básnika je oslavou ženy: „To najsladšie ľudské slovo: žena.“

V živote každého človeka, teda aj básnika sú chvíle keď je nesmierne šťastný vtedy tvorí, píše

neuveriteľne pekné básne, ktoré vychádzajú z jeho srdca. Potom nasleduje obdobie, keď začína pochybovať o smerovaní v živote - svet je podľa neho materialistický a básne strácajú hodnotu, ale vďaka láske a poézii nestratí zmysel života. A ďalej tvorí a tým prináša radosť všetkým ľuďom.

**DO NOT
COPY**